



GUIA DOCENT

ARQUEOLOGIA DE GRÈCIA I ROMA

Coordinació: PANOSA DOMINGO, MARIA ISABEL

Any acadèmic 2022-23

Informació general de l'assignatura

Denominació	ARQUEOLOGIA DE GRÈCIA I ROMA			
Codi	100045			
Semestre d'impartició	1R Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Història	3	OPTATIVA	Presencial
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6			
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRAULA		TEORIA
	Nombre de crèdits	3		3
	Nombre de grups	1		1
Coordinació	PANOSA DOMINGO, MARIA ISABEL			
Departament/s	HISTÒRIA			
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	60 hores lectives presencials 90 hores de treball autònom de l'alumne			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	Català			
Distribució de crèdits	3 crèdits teòrics 3 crèdits pràctics			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
PANOSA DOMINGO, MARIA ISABEL	mariaisabel.panosa@udl.cat	6	Contacteu per correu electrònic per concertar tutoria

Informació complementària de l'assignatura

Presentació

La finalitat de l'assignatura consisteix a conèixer el llegat de les civilitzacions grega i romana en els seus territoris d'origen a través dels seus processos de desenvolupament, evidenciats per les fonts materials.

El coneixement d'aquest llegat s'abordarà mitjançant l'anàlisi de la topografia, de les fonts iconogràfiques i arqueològiques i dels espais urbans i arquitectònics per comprendre'n tant els aspectes tècnics com els formals.

Per a cada una de les èpoques i àrees geogràfiques s'oferirà la contextualització necessària per facilitar a l'estudiant la comprensió dels principals elements arqueològics de les dues civilitzacions estudiades i el seu significat.

Es posaran igualment a debat el procés d'absorció gradual de la cultura grega per part del món romà i les consecucions tècniques i materials del món clàssic que han perviscut fins als nostres dies.

Objectius acadèmics de l'assignatura

O1: Saber identificar i interpretar les restes materials característiques (mobles i immobles) de la cultura grega.

O2: Saber identificar i interpretar les restes materials característiques (mobles i immobles) de la cultura romana.

O3: Aprendre a efectuar una lectura iconogràfica i iconològica de les restes materials i relacionar-les amb el seu context social i ideològic.

O4: Saber relacionar de forma transversal les fonts històriques, l'art i l'arqueologia durant el procés d'interpretació del món clàssic.

Competències

COMPETÈNCIES DE LA MATÈRIA

CB4. Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

CG2. Identificar la historiografia, el pensament i les tendències més recents de la història, l'antropologia o l'arqueologia, i també reconèixer les diferents percepcions sobre un fet històric amb les seves derivacions ideològiques i ètiques.

CE3. Valorar materials acadèmics, textos històrics, articles científics, audiovisuals i cartografia.

Altres competències que no són de la matèria, però són de la titulació.

Altres competències que no són de la titulació.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- Coneixement dels trets materials inherents a la història del món grec.
- Coneixement dels trets materials inherents a la història del món romà.
- Capacitat d'anàlisi crítica sobre el procés de desenvolupament de les civilitzacions del món clàssic.
- Formació en la metodologia específica de la recerca arqueològica sobre el món clàssic i la seva relació amb la resta de fonts de coneixement.

Continguts fonamentals de l'assignatura

INTRODUCCIÓ

Conceptes de *clàssic*, *civilització clàssica* i *arqueologia clàssica*. Fonts per a l'estudi del món grecoromà

BLOC I: ARQUEOLOGIA DE GRÈCIA

Tema 1. Geografia de Grècia. El continent, les illes de la mar Egea, la costa d'Anatòlia i les àrees d'expansió colonial

Tema 2. Època arcaica

2.1. L'expansió colonial grega. Metròpolis i colònies. Funció i configuració de l'espai en les *apoikiai* i en els *emporía*

2.2. Característiques de la polis arcaica. Espai religiós, espai polític, espai funerari, espai privat i arquitectura

2.3. Escultura antropomorfa i zoomorfa. Terracotes

2.4. Principals estils ceràmics

Tema 3. Època clàssica

3.1. La polis clàssica. Característiques, espais i tècniques constructives: l'exemple d'Atenes. Santuaris i seus dels jocs panhel·lènics: els exemples d'Eleusi, Delfos i Olímpia. Els primers teatres: Atenes, Thorikos i Epidaure

3.2. Escultura: de l'estil sever a Lisip. Escultura per a programes arquitectònics

3.3. La ceràmica àtica de figures negres tardanes i la de figures roges

Tema 4. Època hel·lenística

4.1. De la fi de la polis als regnes. Arquitectura monumental i santuaris: l'exemple dels *asklepeia*. De l'expansió del model funcional hipodàmic a l'urbanisme romà

4.2. Escultura de l'hel·lenisme. Entre la magnificència i el realisme

4.3. La ceràmica àtica de vernís negre, els tallers de la Magna Grècia i els tallers occidentals

Visita al Museu de Lleida

BLOC II: ARQUEOLOGIA DE ROMA

Tema 1. El marc geogràfic

1.1. Geografia d'Itàlia a l'edat del ferro. Configuració dels pobles itàlics. Etrúria. Expansió territorial de Roma fins a August

1.2. Geografia de l'Imperi romà. Províncies i principals centres urbans

Tema 2. Topografia de Roma i evolució de la seva estructura urbana des de la monarquia fins al baix Imperi

Tema 3. Configuració i estructura general de l'urbanisme romà. Centuriació i cadastre. Espai urbà, espai rural (*ager*) i necròpolis

Tema 4. Arquitectura i espais urbans

4.1. Materials i tècniques

4.2. Arquitectura religiosa: temples i santuaris

4.3. Arquitectura pública: fòrum, criptopòrtics, basílica, cúria, termes

4.4. Edificis d'espectacles: teatre, circ i amfiteatre

4.5. Arquitectura privada: *Domus* i *insula*

Tema 5. Infraestructures: ponts, aqüeductes i clavegueram

Tema 6. Les *villae*. Espais i funcions. Diferències entre les vil·les altimperials i les baiximperials

Tema 7. Principals elements ceràmics: ceràmica campaniana, terra sigil·lada, *dolia*, àmfores, etc.

Tema 8. Mosaics i pintura mural

Visita a Tarragona

Eixos metodològics de l'assignatura

Taula de activitats formatives i dedicacions horàries de l'alumne

ACTIVITAT	CODIFICACIÓ / descripció / tipologia TPD	O	G	HP	HNP
Classe magistral (M)	Sessions magistrals	O1-O4	1	32	
Seminaris (S)	S1: Discussió d'articles		1	6	8
	S2: Anàlisi de documents i de casos			6	10
Pràctiques (P)	P.1: Sortides de camp	O1-O4	1	8	
Treballs (T)	T.1.:Treball escrit	O1-O4	1		32
Tutories (Tut)	Tut: Seguiment de treballs		1	4	
Altres (AA)	AA: Presentació oral del treball		1	4	6
Avaluació (AV)	Vegeu taula mecanismes d'avaluació		1		34
TOTAL				60	90

HP: hores presencials. HNP: hores no presencials de treball autònom de l'alumne/a

Pla de desenvolupament de l'assignatura

D'acord amb les previsions actuals de la normativa sobre la pandèmia, les sessions lectives d'Arqueologia de Grècia i Roma es duran a terme de forma presencial a l'aula els dilluns i els dimarts d'11 a 13 h. Es preveuen almenys dues sortides per visitar museus i jaciments arqueològics en les dates que s'indicaran a l'inici del curs. Per a aquesta finalitat se substituirà una part de les hores de classe a l'aula per franges horàries destinades a les sortides.

Sistema d'avaluació

Taula dels mecanismes d'avaluació

Mecanismes d'avaluació	Codificació / descripció-criteris / tipologia TPD	Observacions	O	Activitat	%
Assistència i participació (As)	M: Assistència i participació a les sessions de classe P.1: Assistència i participació a les sortides de camp		O1-O4		15 10
Taller d'avaluació (TA) (Examen)	Prova		O1-O4		45
Informe (In) / Treballs (T)	T.1: Treball escrit		O1-O4		20
Altres (A)	A: Presentació oral del treball				10
TOTAL					100

L'assistència a les sortides es considera una activitat obligatòria.

Per optar a l'avaluació de l'assignatura (modalitat d'avaluació continuada) cal, com a mínim, fer la prova final i lliurar el treball escrit. La manca d'una d'aquestes dues evidències donarà lloc a un No Presentat/ada en la qualificació final. La resta d'evidències (assistència/participació a les classes, assistència/participació a les sortides i presentació oral del treball) completaran el còmput de la qualificació final.

Les presentacions orals dels treballs es faran a l'aula en les sessions avantpenúltima i penúltima del calendari lectiu del curs.

La prova de l'assignatura (modalitat d'avaluació continuada) es farà el darrer dia de classe, que segons el calendari acadèmic correspon al dimarts dia 20 de desembre de 2022.

En cas de plagi, s'aplicarà el que estableix la 'Normativa de l'avaluació i la Qualificació de la Docència en els Graus i Màsters a La UdL'.

IMPORTANT: Els estudiants que combinin els seus estudis amb una **feina a temps complet** tenen dret a **demanar avaluació alternativa en un termini de 5 dies des del començament del semestre**. Per més informació, envieu un correu electrònic a academic@lletres.udl.cat o adreceu-vos a la Secretaria de la Facultat de Lletres.

Bibliografia i recursos d'informació

General

- Alcock, S.E.; Osborne, R. (ed.) (2007): *Classical Archaeology*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Beard, Mary; Henderson John (2016). *El mundo clásico. Una breve introducción*. Madrid: Alianza Editorial.
- Bianchi Bandinelli, Ranuccio (1982). *Introducción a la Arqueología Clásica como Historia del Arte Antiguo*. Madrid: Akal.
- Bianchi Bandinelli, Ranuccio et al. (1998-2000). *El Arte de la antigüedad clásica*. 2 vol. Madrid: Akal.
- Carandini, Andrea (2008). *Archeologia Classica. Vedere il tempo antico con gli occhi del 2000*. Torino: Giulio Einaudi.
- Connolly, Peter (1998): *La ciudad antigua. La vida en Atenas y Roma clásicas*. Madrid: Acento Editorial.
- Dyson, Stephen L. (2008). *En busca del pasado clásico: una historia de la arqueología del mundo grecolatino en los siglos XIX y XX*. Barcelona: Ariel.
- Gagarin, Michael (ed.), (2010): *The Oxford Encyclopedia of Ancient Greece and Rome*. Oxford: Oxford University Press.
- Ginouves, R.; Martin, R. (ed.) (1985): *Dictionnaire méthodique de l'Architecture, matériaux, techniques de construction, techniques et formes du décor*. Roma: École Française de Rome.
- Hammond, N.B.L.; Scullard, H.H. (1974): *Oxford Classical Dictionary*. Londres.
- Hölscher, T. (2010): *L'Archeologia Classica. Un'introduzione*. Roma: L'Erma di Bretschneider.
- Marconi, Clemente (2014): *The Oxford Handbook of Greek and Roman Art*, Oxford: Oxford University Press.
- Owens, E. J. (1991): *The City in the Greek and Roman World*. London and New York: Routledge.
- Zarzalejos Prieto, M.; Guiral, C.; San Nicolás, M.P. (2010): *Historia de la Cultura Material del Mundo Clásico*. Madrid: UNED.

Arqueologia de Grècia

- Alcock, S.E.; Osborne, R. (ed.) (1994): *Placing the Gods: Sanctuaries and Sacred Space in Ancient Greece*. Oxford: Oxford University Press.
- Amyx, D.A.; Lawrence, P. (1996): *Studies in Archaic Corinthian vase painting*. Princeton: American School of Classical Studies at Athens.
- Barringer, Judith M. (2014). *The Art and Archaeology of Ancient Greece*. Cambridge University Press.
- Bejor, Giorgio; Castoldi, Marino; Lambrugo, Claudio (2008). *Arte greca: dal decimo al primo secolo a.C.* Milano: Mondadori Education.
- Biers, W.R. 1996, *The Archaeology of Greece*. Ithaca-Londres: Cornell University Press, 2a ed.
- Bintliff, John L. (2012) *The Complete Archaeology of Greece: from Hunter-Gatherers to the 20th Century AD*. Malden, MA: Chichester, West Sussex; Wiley-Blackwell. [Recurs electrònic](https://discovery.udl.cat/iii/encore/record/C__Rb1321857?lang=cat) (https://discovery.udl.cat/iii/encore/record/C__Rb1321857?lang=cat).
- Boardman, J. (1991): *Athenian Black Figure Vases: A Handbook*. London: Thames & Hudson, 1991.
- Boardman, J. (1998): *Early Greek Vase Painting: 11th-6th Centuries B.C. A Handbook*. London: Thames & Hudson.
- Bradley, A.A.; Nevett, L. (ed.) (2005): *Ancient Greek houses and households*. University of Pennsylvania Press.
- Camp, J.M. (2004): *The Archaeology of Athens*. New Haven: Yale University Press.
- Castleden, R. (2005): *Mycenaeans*. Londres: Routledge.
- Chadwick, J. (1977): *El mundo micénico*. Madrid: Ed. Alianza.
- Darcque, P. (2005): *L'Habitat mycénien: formes et fonctions de l'espace bâti en Grèce continentale à la fin du IIe millénaire avant J.-C.* Athènes: Ecole française d'Athènes.
- Dickinson, O. (2000): *La Edad del Bronce Egea*. Madrid: Ed. Akal.
- Domínguez Monedero, A.J. (1993) *La polis y la expansión colonial griega. Siglos VIII-VI aC*. Madrid: Ed. Síntesis.
- Étienne, R. (2004): *Athènes, espaces urbaines et histoire, des origens à la fin du IIIè s. Ap. J.C.* París: Hachette.
- Étienne, R.; Müller, Chr.; Prost, F. (2006): *Archéologie historique de la Grèce antique*. París: Ellipses, 2a ed.
- Finley, M.I. (1978): *El mundo de Odiseo*. México: Fondo de Cultura Económica.
- Greco, E. (1996): *Archeologia della Magna Grecia*. Roma: Ed. Laterza.
- Griffiths, John. (1993). *Greek Art and Archaeology*. Londres: Cassell.
- Guiral, Carmen et al. (2004). *Arqueología I. Arqueología de Egipto y del Próximo Oriente. Arqueología del Egeo. Arqueología de Grecia*. Madrid: UNED.
- Hamilakis, Y. (2002): *Labyrinth revisited: rethinking Minoan archaeology*. Oxford: Oxbow Books.
- Hatzifoti, L., (2005): *Minoan Crete*. Toubis ed., Attiki.
- Hellmann, M.Chr. (1998): *L'architecture grecque*. París: Le Livre de Poche.
- Hurwitt, J.M. (2004): *The Acropolis in the Age of Pericles*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lonis, R. (1994): *La cité dans le monde grec, structures, fonctionnement, contradictions*. París: Nathan.
- Mairs, R. (2011): *The Archaeology of the Hellenistic Far East: a Survey*. Oxford: BAR International Series 2196.
- Mee, Christopher; Spawforth, Antony (2001). *Greece: an Oxford archaeological guide*. Oxford: Oxford University Press.
- Mee, Chr., 2011, *Greek Archaeology. A Thematic Approach*. Chichester, Wiley-Blackwell.
- Moretti, J.Ch. (2001): *Théâtre et société dans le Grèce antique*. Le livre de poche.
- Mylonas, G.E. (1961): *Eleusis and the Eleusinian Mysteries*. Princeton: Princeton University Press.
- Richter, Gisela M. A. (1994). *A Handbook of Greek Art: A Survey of the Visual Arts of Ancient Greece*. Londres: Phaidon Press.
- Ridgway, David (1997) *El Alba de la Magna Grecia. Pitecusa y las primeras colonias griegas de Occidente*. Barcelona: Ed. Crítica.
- Robertson, M. (1992): *The Art of Vase Painting in Classical Athens*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Snodgrass, Anthony M. (1990) *Arqueología de Grecia: presente y futuro de una disciplina*. Barcelona: Crítica.
- Sparkes, B. (1991): *Greek pottery. An introduction*. Manchester: Manchester University Press.
- Stierlin, Henri (2004). *Greece: From Mycenae to the Parthenon*. Colònia: Taschen.
- Tomlinson, R.A. (1976): *Greek Sanctuaries*. Londres: Paul Elek.
- Vermeule, E. (1971): *Grecia en la Edad del Bronce*. México: Fondo de Cultura Económica.
- Whitley, James (2001) *The Archaeology of Ancient Greece*. Cambridge World Archaeology. Cambridge: Cambridge University Press.

Arqueologia de Roma

- Adam, Jean-Pierre (1989): *La construction romaine. Matériaux et techniques*. Paris: A & J. Picard.
- Bianchi Bandinelli, Ranuccio (1970): *Roma. Centro del poder*. Madrid: Aguilar (reeditat).
- Bianchi Bandinelli, Ranuccio (1971): *Roma: El fin del arte antiguo*. Madrid: Aguilar (reeditat).
- Carandini, Andrea (ed.) (2012). *Atlante di Roma antica: biografia e ritratti della città*. Milà: Electa.
- Claridge, Amanda (1999). *Roma: guía arqueológica*, Madrid: Acento Ediciones. (Traducció de la *Guía Arqueológica Oxford*.)
- Coarelli, Filippo (2008): *Roma. Guide archeologiche*. Roma: Laterza.
- Coulston, Jon; Dodge, Hazel (ed.) (2000). *Ancient Rome: the archaeology of the eternal city*. Oxford University School of Archaeology.
- Crema, Luigi (1973): "L'architettura romana nell'età della repubblica". *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, I, 4, Berlin, p. 633-660.
- De Albentis, Emidio (1990): *La casa dei romani*. Milà: Longanesi.
- Golvin, Jean Claude (1988): *L'amphitheatre romain. Essai sur la théorisation de sa forme et ses fonctions*. Paris: Boccard.
- Golvin, Jean Claude (2012): *L'amphithéâtre romain et les jeux du cirque dans le monde antique*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Gros, Pierre (1996): *L'architecture romaine, du début du IIIe. Siècle av. J.-C. à la fin du Haut-Empire. 1. Les monuments publics*. Paris: Picard.
- Gros, Pierre (2001): *L'architecture romaine, du début du IIIe. Siècle av. J.-C. à la fin du Haut-Empire. 2. Maisons, palais, villas et tombeaux*. Paris: Picard.
- Gros, Pierre; Torelli, Mario (2007): *Storia dell'urbanistica. Il mondo romano*. Roma: Laterza.
- Guiral, Carmen et al. (2005). *Arqueología II. Arqueología de Roma*. Madrid: UNED.
- Johnston, David E. (1979): *Roman villas. Aylesbury*. Oxford: Shire Publications.
- Lugli, Giuseppe (1957): *La tecnica edilizia romana*. Roma: Scienze e Lettere.
- Mielsch, Harald (1987): *Die römische Villa. Architektur und Lebensform*. Munic: C.H. Beck.
- Nielsen, Inge (1993): *Thermae balnea. The Architecture and Cultural History of Roman Public Baths*. Aarhus: Aarhus University Press.
- Pallottino, Massimo (2000): *Origini e storia primitiva di Roma*. Roma: Bompiani.
- Princeps etruscs. Entre Orient i Occident*. Fundació "La Caixa". Barcelona, 2008.
- Ramage, Nancy H.; Ramage, Andrew (1991). *The Cambridge illustrated history of roman art*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sommella, Paolo (1988): *Italia antica. L'urbanistica romana*. Milà: Jouvence.
- Taylor, Rabun; Rinne, Katherine; Kostof, Spiro (2016). *Rome. An urban history from antiquity to the present*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vitruvio: Los diez libros de Arquitectura. Madrid: Alianza Editorial, ed. 1995 (títol original: *De architectura*).
- Zanker, Paul (1993): *Pompei. Società, immagini urbane e forme dell'abitare*. Torí: Einaudi.
- Zanker, Paul (2002): *Un arte per l'Impero. Funzione e intenzione delle immagini nel mondo romano*. Milà: Mondadori Electa.